Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö 02.11.2023

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta toimittaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Opintotukilain muutokset

Hallitus esittää eduskunnalle opintotukilain muuttamista siten, että opintolainan valtiontakausta kasvatetaan. Valtiontakauksen määrää on tarkoitus nostaa korkeakouluopiskelijoiden osalta 200 eurolla opintotukikuukautta kohden. SAMOK näkee, että opiskelijoiden toimeentuloon on perusteltua panostaa tulevalla hallituskaudella, mutta näkee osoitetut muutokset opintotuessa huolestuttavina yhdistettynä opiskelijan toimeentuloon kohdistuviin muihin muutosesitykseen, kuten yleisen asumistuen leikkauksiin. SAMOK pitää esitystä opintotuen huoltajakorotuksesta tarpeellisena.

Opintorahan huoltajakorotuksen korottaminen

Perheellisten opiskelijoiden menojen mediaani oli 1 722 euroa kuukaudessa vuonna 2022. (Eurostudent VIII.) Huoltajakorotuksen korottaminen tukee niitä opiskelijoita, joilla on kotonaan alaikäinen lapsi huollettavanaan ja korotus nähdään perusteltuna. Huoltajakorotus ei kuitenkaan tue kaikkia perheellisiä opiskelijoita, vaan korotusta hyödyntää vain 13 prosenttia ryhmästä (Eurostudent VIII). Perheellisistä opiskelijoista yli puolet kertoo Eurostudent VII -tutkimuksen vastauksissa, ettei kykenisi suorittamaan opintojaan ilman ansiotyötään. Perheellisistä opiskelijoista 42 prosenttia kertoi työskentelyn myös yhtenä yleisimpänä opintojen viivästystekijänä. Opintorahan indeksijäädytysten kanssa korotus on kuitenkin näennäinen ja paikkaa lähinnä opintotuen kohdistuvaa indeksijäädytystä. Opintorahan ostovoima on merkittävästi heikentynyt, joten indeksikorotukset myös tulevina vuosina opintorahaan olisivat edelleen merkitykselliset opiskelijan toimeentulon kannalta.

SAMOK haluaa myös muistuttaa, että alaikäisen lapsen huoltajien osalta leikkaukset yleiseen asumistukeen heikentävät perheiden toimeentuloa huomattavasti. Kahden huoltajan perheessä 152 euron leikkaus ja yksinhuoltajaperheessä 113 euron

leikkaus yleisestä asumistuessa on merkittävä menetys perheen toimeentulolle ja on omiaan lisäämään lapsiperheköyhyyttä sekä kasvattamaan perheiden tuloeroja.

Opiskelijoiden toimeentulo ja valtiontakauksen kasvattaminen

Nykyhetkellä opintotuki koostuu opintorahasta ja opintolainasta, joita opiskelija voi täydentää yleisellä asumistuella. Opintorahan ostovoima on heikentynyt Kelan mukaan viiden vuoden aikana 160 eurolla. Ammattikorkeakouluopiskelijoista puolet kokee taloudellisia vaikeuksia (Eurostudent VIII.) Lakiesityksessä muutokset opintolainan valtiontakaukseen kasvattavat opintotuen määrää kuukaudessa 200 eurolla. Takaukseen kohdistuvan muutoksen on arvioitu kasvattavan opiskelijan käytettävissä olevia tuloja. SAMOK kantaa erityistä huolta opiskelijoiden velkataakan kasvattamisesta. Vuonna 2022 ammattikorkeakoulusta valmistuneen mediaanilaina oli 17 800 euroa, joka vastaa noin kolmen vuoden ajalta nostettua opintolainaa. Ammattikorkeakoulututkinnon pituudet vaihtelevat mutta esimerkiksi 210 opintopisteen mittaisen tutkinnon tavoitesuoritusaika on 3,5 vuotta. Jos opiskelijan arvioidaan nostavan kolmen vuoden ajan täysimääräiset opintolainat, lisää valtiontakaus opintolainavelkaa 5 400 euroa.

Opintolainan valtiontakauksen kasvattamista on perusteltu erityisesti opintolainahyvityksellä, mutta lainahyvityksen määrää ei olla nostamassa. Kuluvalla hetkellä opintolainahyvityksen saa, mikäli ensimmäisen korkeakoulututkinnon suorittaa tavoiteajan ja yhden lukukauden raameissa. Lainahyvitys on tällä hetkellä 40 prosenttia siitä opintolainan määrästä, joka ylittää 2500 euroa. Lainahyvitykselle on myös enimmäismäärä. Esimerkiksi 210 opintopisteen pituisen tutkinnon lainahyvitys on enimmillään 4120 euroa.

Opintolainamäärän kasvattaminen koskettaa erityisesti niitä opiskelijoita, joiden opintoihin kuuluu merkittävissä määrin lähiopetusta ja pitkiä palkattomia harjoittelujaksoja. Tämä heikentää mahdollisuuksia osa-aikatyön suorittamiselle opintojen ohella. Erityisesti näiden opiskelijoiden kohdalla opintojen aikaisen elämisen rahoitus koostuu ennen kaikkea opintotuesta

Osaopiskelukykyiset opiskelijat ja valtiontakauksen kasvattaminen

SAMOK kantaa erityistä huolta niistä opiskelijoista, joiden opinnot ovat pitkäkestoisia, ja lainan nostaminen opintojen ajan on välttämätöntä elinkustannusten kattamiseksi. Heidän kohdallaan puhutaan suurimmillaan 9000 euron lisäyksestä maksettavaan velkaan. Erityisesti suomalaisen mediaanipalkan alapuolelle jäävillä valmistuneilla voi olla erityisiä haasteita lainan takaisinmaksun kanssa. Koska takaisinmaksuaika on myös lyhyt (7-15 vuotta), voivat ne asettua elämän muiden osa-aluiden, kuten perheellistymisen, esteiksi.

Erityisesti osaopiskelukykyisten kohdalla suunta on huolestuttava, sillä alentuntut opiskelukyky hidastaa valmistumista ja voi näin myös estää lainahyvityksen saamisen. Osaopiskelukykyisistä 59 prosenttia kokee taloudellisia vaikeuksia ja 72 prosenttia nosti opintolainaa välttämättömien menojen kattamiseen. Myös 12 prosenttia osaopiskelukykyisistä kantaa huolta siitä, ettei tukiaika riitä opintojen suorittamiseen (Eurostudent VIII.)

Työskentely opintojen ohella opintolainan kontekstissa

AMK-opiskelijoista 55 prosenttia ilmoitti Eurostudent VIII -tutkimuksessa työskentelevänsä opintojen ohella ja noin joka kolmas opiskelija ilmoitti työskentelemisen opintojensa edistymisen hidastustekijäksi. Opiskeluun käytetty viikkotyömäärä on vähentynyt vuodesta 2,6 tunnilla vuodesta 2019 ja työssäkäyntiin käytetty keskimääräinen viikkotuntimäärä on noussut 1,7 tunnilla.

Opintolainakannan kasvattamisella voi olla vaikutuksia opiskelijoiden työntekoon niin, että yhä useampi opiskelija valitsee työmäärän kasvattamisen opintojensa kustannuksella lainan nostamisen välttämiseks ja tulotasonsa parantamiseksi. Tällä voi olla huomattavia vaikutuksia siihen, miten moni opiskelija valmistuu opinnoistaan tavoiteajassa ja miten opiskelija käyttää aikaansa oppimiseen pelkän suoritusmerkinnän sijasta. Haluamme, että korkeakouluista valmistuneet ovat aidosti ammattilaisia valmistumisen myötä sen sijasta, että opinnot suoritetaan ilman kunnollista keskittymistä ja perehtyneisyyttä opintojen sisältöön.

SAMOKin ehdotukset opintolainan valtiontakaukseen liittyen

SAMOK ehdottaa, että opintotukilakia koskettava HE 80/2023 ottaisi huomioon lainamäärän kasvun myös opintolainahyvityksessä. Hyvityksen määrää tulisikin kasvattaa samassa suhteessa opintolainamäärän valtiontakauksen noston kanssa. Tulevassa työssä tulisi myös tarkastella, miten valmistuneita voitaisiin parhaiten tukea opintolainan korkokulujen osalta. Yksi toimenpide olisi esimerkiksi korkoavustusten tulorajojen nostaminen. Kasvavien korkomenojen osalta olisi myös keskeistä pohtia, voisiko opiskeluaikana lyhennetetyt opintolainat huomioida edelleen myös osana lainahyvitystä ja lainahyvityksen ehtoja keventää siten, että opintolainahyvitykseen oikeuttava opiskeluaika laajennettaisiin kestoltaan opintojen tavoiteajaksi ja yhdeksi opiskeluvuodeksi. Ulkomaan liikkuvuusjakso tulee määritellä hyväksyttäväksi syyksi pidentää opintolainahyvitykseen oikeuttavaa opiskeluaikaa. Samoin osaopiskelukykyisten osalta lainahyvityksen ehtoja tulisi keventää niin, ettei opintolainahyvityksen määräajan pidennys vaadi sairauspäivärahan, tartuntatautipäivärahan tai täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavan kuntoutustuen, eläkkeen tai korvauksen vähintään 30 päivän ajan saamista

opintolainahyvitykseen oikeuttavana opiskeluaikana. Heikentyneen opiskelukyvyn tulee itsessään riittää perusteeksi määräajan pidentämiselle.

Helsingissä 08.11.2023

Joonas Soukkio
Puheenjohtaja

Vellu Taskila
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Erica Alaluusua
Sosiaalipolitiikan asiantuntija
erica.alaluusua@samok.fi
044-9714673